Marcin Socha*

<https://orcid.org/0000-0001-7431-1598>

Impuls do rozwoju czy symbol kryzysu Zmiana postrzegania Igrzysk Olimpijskich w Tokio 2020 po wybuchu pandemii COVID-19

Abstrakt

Celem rozdziału jest analiza znaczenia gospodarczego, politycznego i wizerunkowego Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich w Tokio 2020, uwzględniając kluczową zmienną, jaką jest wpływ kryzysu wywołanego wybuchem pandemii COVID-19. Analiza została przeprowadzona na podstawie danych statystycznych dotyczących nastrojów społecznych w Japonii i za granicą, wypowiedzi japońskich polityków, przedstawicieli biznesu, mediów i innych grup zaangażowanych w organizację wydarzenia. Rozdział pokazuje, że igrzyska w Tokio nie tylko nie spełniły oczekiwań rządu, organizatorów, biznesu, społeczeństwa i społeczności międzynarodowej, ale także przyczyniły się do pogłębienia kryzysu zaufania do polityków oraz utrwalenia negatywnego postrzegania japońskiej sytuacji gospodarczej, określanego w Japonii mianem straconych dekad. Pogarszający się odbiór igrzysk wśród japońskiego społeczeństwa nie został wywołany tylko i wyłącznie na skutek pogorszenia sytuacji pandemicznej, lecz także braku zarządzania kryzysowego oraz skutecznej strategii komunikacyjnej rządu.

Słowa kluczowe: Igrzyska Olimpijskie w Tokio, pandemia COVID-19, Shinzō Abe, Yoshihide Suga.

* Adiunkt, politolog, Uniwersytet Łódzki, Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych, Katedra Studiów Azjatyckich; e-mail: marcin.socha@uni.lodz.pl

An impulse for development or a symbol of crisis. Changing perceptions of the Tokyo 2020 Olympics following the COVID-19 pandemic

Abstract

The purpose of the chapter is to analyze the economic and political of the Tokyo 2020 Olympic and Paralympic Games, taking into account the critical variable, which is the impact of the COVID-19 pandemic. The analysis is based on statistical data on public sentiment in Japan and abroad, statements by Japanese politicians, business representatives, the media, and other groups involved in organizing the Olympics. The chapter shows that the Tokyo IO failed to meet the expectations of the government, organizers, business, the public, and the international community. Olympics management by the government deepened the crisis of confidence in politicians and consolidated the negative perception of Japan's economic situation. The deteriorating perception of the Olympics among the Japanese public results from the worsening pandemic situation and the lack of crisis management and effective communication strategy.

Keywords: Tokyo Olympics, COVID-19 Pandemics, Abe Shinzō, Suga Yoshihide.

Kiedy Tokio stało się pierwszym azjatyckim gospodarzem Igrzysk Olimpijskich w 1964 r., był to punkt zwrotny w międzynarodowym postrzeganiu Japonii. Igrzyska pozwoliły Japończykom zaprezentować się jako pokojowy, demokratyczny i technologicznie zaawansowany naród, kładąc podwaliny pod międzynarodowy wizerunek państwa, który trwa do dziś¹. Zdaniem Roba Faheya z Instytutu Gospodarki Politycznej Waseda Igrzyska Olimpijskie i Paraolimpijskie w Tokio 2020 przyniosły Japonii kolejną szansę na zmianę jej międzynarodowego wizerunku². Tym razem miały pokazać, że Japończycy są społeczeństwem otwartym na świat, przyjaznym dla zagranicznych pracowników, turystów, a przede wszystkim idei. Toshiro Muto, szef komitetu organizacyjnego, stwierdził, że igrzyska w roku 2020 mają odzwierciedlać „postęp i ewolucję Japonii w jedną z najbogatszych i najbardziej zaawansowanych demokracji świata”³. Niestety, w wyniku wybuchu pandemii COVID-19 wydarzenie zostało przełożone na rok 2021. W związku z postępującym wzrostem liczby zakażeń podjęto decyzję o organizacji zawodów bez udziału publiczności.

¹ R. Fahey, *An Olympic Opportunity for Japan's Progressives*, „Tokyo Review”, 4.07.2017, <https://www.tokyoreview.net/2017/07/an-olympic-opportunity-for-japans-progressives/> (dostęp: 7.07.2021).

² *Ibidem*.

³ P. Wells, R. Hardin, *Tokyo Olympic Chief Urges Yuriko Koike to Focus on Day Job*, „Financial Times”, 2.10.2017, <https://www.ft.com/content/c24c24c6-a4f0-11e7-9e4f-7f5e6a7c98a2> (dostęp: 4.07.2021).

Celem rozdziału jest analiza znaczenia gospodarczego, politycznego i wizerunkowego Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich w Tokio 2020, uwzględniając kluczową zmienną, jaką jest wpływ kryzysu wywołanego wybuchem pandemii COVID-19. Analiza została przeprowadzona na podstawie danych statystycznych dotyczących nastrojów społecznych w Japonii i za granicą, wypowiedzi japońskich polityków, przedstawicieli biznesu, mediów i innych grup zaangażowanych w organizację igrzysk. Analiza pokazuje, że igrzyska olimpijskie w Tokio nie tylko nie spełniły oczekiwań rządu, organizatorów, biznesu, społeczeństwa i społeczności międzynarodowej, ale także przyczyniły się do pogłębienia kryzysu zaufania do polityków oraz utrwalenia negatywnego postrzegania japońskiej sytuacji gospodarczej, określanego w Japonii mianem straconych dekad. Pogarszający się odbiór igrzysk wśród japońskiego społeczeństwa nie został wywołany tylko i wyłącznie na skutek pogorszenia sytuacji pandemicznej, lecz także braku zarządzania kryzysowego oraz skutecznej strategii komunikacyjnej rządu. Jednocześnie artykuł pokazuje, że administracja premiera Shinzō Abe oraz jego następcy Yoshihide Sugi próbowali wykorzystywać igrzyska do własnych celów, łącząc wydarzenie z bieżącymi priorytetami politycznymi. W okresie 2013–2021 politycy partii rządzącej w wypowiedziach dotyczących igrzysk olimpijskich stosowali liczne hasła, takie jak: „iskra zmian gospodarczych”, „kompaktowe igrzyska”, „igrzyska odbudowy” czy też „igrzyska jako symbol pokonania pandemii”. W dłuższej perspektywie dla żadnego z tych przekazów nie udało się zbudować znaczącego poparcia społecznego.

Stracone dekady

Stracona dekada (Ushinawareta Jūnen) to termin odnoszący się do okresu stagnacji gospodarczej w Japonii wywołanej pęknięciem bańki na rynku nieruchomości i rynku papierów wartościowych w roku 1991⁴. Termin ten pierwotnie dotyczył ostatniej dekady XX w., kiedy to japoński Produkt Krajowy Brutto rósł w tempie zaledwie 1,14% rocznie, czyli znacznie poniżej poziomu innych państw uprzemysłowionych⁵. Pomimo wprowadzenia reform gospodarczych oraz licznych programów ratunkowych kolejne dekady również były określane tym samym terminem. Wydarzenia, takie jak kryzys finansowy w roku

⁴ C. Halton, *Lost Decade*, „Investopedia”, <https://www.investopedia.com/terms/l/lost-decade.asp> (dostęp: 3.07.2021).

⁵ B. Nielsen, *The Lost Decade: Lessons From Japan's Real Estate Crisis*, „Investopedia”, <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/japan-1990s-credit-crunch-liquidity-trap.asp> (dostęp: 3.07.2021).

2008, katastrofy naturalne i zmiana sytuacji geopolitycznej podkopały wysiłki zmierzające do przywrócenia gospodarki na drogę stabilnego wzrostu gospodarczego. Ostatnie trzy dekady w Japonii były okresem charakteryzującym się nie tylko uporczywą recesją gospodarczą, ale także czasem głębokiego kryzysu społecznego, wywołanego głównie problemem starzenia się społeczeństwa. To także okres kryzysu politycznego, którego manifestacją był brak skuteczności kolejnych programów naprawczych, wprowadzanych przez japońską administrację, oraz spadek zaufania do klasy politycznej.

Znaczenie gospodarcze igrzysk olimpijskich w Tokio

Kiedy premier Shinzō Abe ponownie objął władzę w roku 2012, Japonia znajdowała się w stanie głębokiego kryzysu, wywołanego skutkami wielkiego trzęsienia ziemi w Tōhoku oraz awarii elektrowni jądrowej Fukushima I. Premier musiał także poradzić sobie z kryzysem zaufania społecznego do polityków, wywołanego nieskutecznym zarządzaniem katastrofą. W 2013 r. Tokio zostało wybrane na gospodarza Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich w roku 2020. Japoński rząd bardzo szybko rozwinął narrację pokazującą nadchodzącą imprezę sportową jako zwiastun odbudowy Japonii i wyprowadzenia kraju z długotrwałej stagnacji gospodarczej. Przygotowania do igrzysk zostały połączone z długofalową strategią gospodarczą rządu. Głównym celem administracji Abe było przezwyciężenie deflacji trwającej od niemal 15 lat oraz powstrzymanie procesu kurczenia się gospodarki. Decyzja o organizacji igrzysk w Tokio miała być „iskrą wyzwalamą zmiany”⁶. Premier Abe często zwracał uwagę na korzyści gospodarcze płynące z organizacji wydarzenia. Prognozy opublikowane przez Bank Japonii w roku 2016 pokazały, że korzyści te miały pochodzić głównie z dwóch źródeł: wzrostu liczby zagranicznych turystów oraz zwiększenia inwestycji infrastrukturalnych związanych z tym wydarzeniem⁷.

Jeśli chodzi o potencjalne wpływy w sektorze turystycznym, rząd chciał wykorzystać igrzyska do polepszenia i tak już dobrej sytuacji wynikającej ze wzrostu liczby turystów zagranicznych. W latach 2010–2019 ich liczba

⁶ Prime Minister of Japan and His Cabinet, *Press Conference by Prime Minister Shinzo Abe Following His Attendance at the G20 Summit Meeting in Saint Petersburg and the 125th International Olympic Committee Session*, 7.09.2013, https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/07argentine_naigai_e.html (dostęp: 4.07.2021).

⁷ M. Osada, M. Ojima, Y. Kurachi, K. Miura, T. Kawamoto, *Economic Impact of the Tokyo 2020 Olympic Games*, Bank of Japan, 21.01.2016, s. 1, https://www.boj.or.jp/en/research/brp/ron_2016/data/ron160121b.pdf (dostęp: 10.07.2021).

przekroczyła 20 milionów⁸. Pomimo rekordowych przychodów zdaniem analityków Banku Japonii nadal istniała możliwość zwiększenia liczby turystów dzięki wykorzystaniu igrzysk olimpijskich. W celu maksymalizacji zysków Bank sugerował szereg inwestycji, takich jak: ustanowienie tras, które pozwolą turystom wycieczki do innych regionów poza metropolią tokijską; budowa nowych i remont istniejących hoteli; rewitalizacja obszarów miejskich, budowa obiektów handlowych oraz poprawa infrastruktury transportowej⁹. Zakładany wzrost inwestycji w sektorze budowlanym miał przełożyć się na wzrost PKB rządu 0,4–0,6% oraz częściowo zrównoważyć negatywne skutki podwyżki podatku konsumpcyjnego zaplanowanej na rok 2017¹⁰.

Znaczenie polityczne

Oprócz licznych korzyści gospodarczych przedstawionych powyżej igrzyska olimpijskie stały się także istotnym narzędziem budowania kapitału politycznego. Premier Shinzō Abe był osobiście zaangażowany w proces sprowadzenia igrzysk do Japonii. W roku 2013, w celu zabezpieczenia decyzji o przyznaniu Tokio organizacji imprezy, premier zapewnił przedstawicieli MKOl, że sytuacja w zniszczonej elektrowni jądrowej Fukushima I została opanowana i nie będzie stanowić zagrożenia dla odwiedzających stolicę¹¹. Tuż po ogłoszeniu zwycięstwa Tokio premier Abe ogłosił, że igrzyska będą doskonałą okazją do pokazania sukcesu odbudowy obszarów zniszczonych przez Wielkie Trzęsienie Ziemi w Tōhoku z marca 2011 r. Szef japońskiego rządu zapewniał, że część inwestycji związanych z Olimpiadą przysłuży się rewitalizacji i promocji terenów, które najbardziej ucierpiały w wyniku katastrofy. Tym sposobem nadchodzące wydarzenie zostało określone mianem „igrzysk odbudowy”, które było często przywoływane przez członków rządu. W celu wsparcia tego przekazu na skutek silnego zainteresowania biura premiera podjęto decyzję o organizacji części olimpijskich rozgrywek w takich dyscyplinach jak baseball i softball w prefekturze Fukushima¹².

⁸ Strona Japońskiej Organizacji Turystycznej, <https://statistics.jnto.go.jp/en/graph/#-graph--inbound--travelers--transition> (dostęp: 4.07.2021).

⁹ M. Osada, M. Ojima, Y. Kurachi, K. Miura, T. Kawamoto, *op. cit.*, s. 2.

¹⁰ *Ibidem*, s. 14.

¹¹ Prime Minister of Japan and His Cabinet, *Presentation by Prime Minister Shinzo Abe at the 125th Session of the International Olympic Committee (IOC)*, 7.09.2013, https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/07ioc_presentation_e.html (dostęp: 4.07.2021).

¹² *Is Abe Using 2020 Tokyo Olympics to Promote Constitutional Revisions?*, „Mainichi Shim-bun”, 11.05.2017, <https://mainichi.jp/english/articles/20170511/p2a/00m/0na/019000c> (dostęp: 15.08.2021).

Premier Abe wielokrotnie zwracał uwagę na pozytywne skutki programu gospodarczego „Abenomics” obejmującego rozluźnienie polityki pieniężnej na dużą skalę, bodźce fiskalne oraz strategię rozwoju nowych źródeł długoterminowego wzrostu. Wśród pozytywnych efektów programu można wymienić odwrócenie deflacji, jeden z najdłuższych okresów wzrostu gospodarczego w powojennej historii Japonii, rekordowo niskie bezrobocie, zwiększenie liczby zagranicznych rezydentów i rekordowo wysokie zyski przedsiębiorstw. Potencjalne korzyści płynące z igrzysk miały wspierać rządową narrację pokazującą sukcesy programu odbudowy gospodarczej i przetrwanie długotrwałego okresu recesji.

Szef japońskiego rządu próbował także wykorzystać igrzyska do promocji projektu rewizji japońskiej konstytucji. Podczas konferencji w dniu 3 maja 2017 r. Shinzō Abe usiłował zachęcić opinię publiczną do konieczności zakończenia procesu rewizji konstytucji w roku 2020. Kilka dni później na posiedzeniu Komisji Budżetowej Izby Radców premier powiedział, że „powinniśmy wykorzystać rok 2020, kiedy odbędą się igrzyska olimpijskie i paraolimpijskie jako szansę dla Japonii na nowy początek”, co miało zachęcić parlamentarzystów do poparcia projektu¹³.

Shinzō Abe próbował także wykorzystać igrzyska do ocieplenia własnego wizerunku w kraju i za granicą. Najciekawszym tego wyrazem był udział japońskiego przywódcy w ceremonii zakończenia Igrzysk Olimpijskich w Rio de Janeiro w roku 2016. Podczas wydarzenia szef rządu wyskoczył z gigantycznej zielonej rury przebrany za postać z gry wideo „Super Mario”, jednego z najbardziej znanych japońskich towarów eksportowych. O ile igrzyska w Tokio nie wywarły decydującego wpływu na sukces polityczny premiera Abe w wyborach parlamentarnych w latach 2014 i 2017, o tyle organizacja zawodów w roku 2020 była postrzegana jako sukces rządu i miała stać się podsumowaniem i ukoronowaniem długich rządów Abe.

Wpływ pandemii COVID-19 na organizację igrzysk

Wydarzenia związane z rozwojem pandemii COVID-19 zagroziły bezpiecznej organizacji igrzysk w Tokio i zmieniły postrzeganie wydarzenia przez społeczeństwo. Przed wybuchem pandemii igrzyska były odbierane jako impuls do przyspieszenia rozwoju gospodarczego, a przez polityków traktowane jako wygodne narzędzie polityczne. Po wybuchu pandemii największym problemem wizerunkowym japońskiego rządu, związanym z organizacją imprezy, było wielokrotne łączenie informacji o igrzyskach z nieskuteczną

¹³ *Ibidem*.

strategią powstrzymywania wzrostu zakażeń. Pomimo tego, że ilość przypadków COVID-19 wykrytych w Japonii była niewielka w porównaniu z innymi uprzemysłowionymi państwami, japońskiemu rządowi nie udało się opanować rozprzestrzeniania choroby. W efekcie w marcu 2020 r. podjęto decyzję o konieczności przełożenia IO na lipiec 2021 r.

Wśród oskarżeń kierowanych pod adresem rządu w związku z zarządzaniem kryzysowym znalazły się: ograniczone możliwości testowania; powolne wprowadzanie programu szczepień; niejasne przesłanki dotyczące wprowadzania i znoszenia stanu wyjątkowego oraz przedkładanie interesów gospodarczych nad zdrowie publiczne¹⁴. Kazuki Shimizu, Yasuharu Tokuda oraz Kenji Shibuya, próbując ocenić japońską strategię walki z pandemią COVID-19, zwracają uwagę na szereg zaniedbań ze strony rządu. Ich zdaniem „Japonia początkowo stosowała hybrydę strategii łagodzenia i tłumienia objawów... szukając sposobu na życie z wirusem, a nie na jego eliminację”¹⁵.

Jednym z najpoważniejszych zarzutów kierowanych pod adresem rządu, który łączy plany organizacji igrzysk z rosnącą liczbą zakażeń na COVID-19, jest oskarżenie o przedkładanie interesów gospodarczych oraz powodzenia zawodów olimpijskich nad zdrowie i bezpieczeństwo obywateli. Część środowiska naukowego twierdziła, że koalicja rządząca zamiast inwestować w zdrowie publiczne, skupiła się na ratowaniu konkretnych branż, takich jak gastronomia i turystyka¹⁶. Administrację Shinzō Abe, Yoshihide Sugi oraz władze metropolitalne Tokio były oskarżane o zbagatelizowanie potrzeby przeprowadzenia testów PCR na szeroką skalę i ograniczenia przemieszczania się obywateli, a nawet o próbę manipulowania statystykami zarażeń, które mogłyby doprowadzić do odwołania igrzysk.

Przykładem przedkładania sukcesu igrzysk nad interesy obywateli były okoliczności, które towarzyszyły decyzji o przesunięciu imprezy na rok 2021 podjętej w marcu 2020 r., kiedy Japonia zmagająca się z pierwszymi poważnymi skutkami epidemii COVID-19. Jeff Kingston twierdzi, że premierowi Shinzō Abe tak bardzo zależało na organizacji Olimpiady w lipcu 2020 r., że „naraził zdrowie publiczne na ryzyko, by zrealizować swój plan”¹⁷. Pomimo

¹⁴ K. Shimizu, D. Sridhar, K. Taniguchi, K. Shibuya, *Reconsider This Summer's Olympic and Paralympic Games*, BMJ, <https://www.bmj.com/content/bmj/373/bmj.n962.full.pdf> (dostęp: 3.07.2021).

¹⁵ K. Shimizu, Y. Tokuda, K. Shibuya, *Japan should aim to eliminate COVID-19*, BMJ, <https://www.bmj.com/content/bmj/372/bmj.n294.full.pdf> (dostęp: 3.07.2021).

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ J. Kingston, *Abe Prioritized Olympics, Slowing Japan's Pandemic Response*, „The Asia Pacific Journal”, 1.04.2020, vol. 18, issue 7, no. 5, <https://apjif.org/2020/7/Kingston.html> (dostęp: 3.07.2021).

apeli ze strony olimpijczyków, federacji sportowych i innych państw biorących udział w igrzyskach, szef japońskiego rządu do samego końca upierał się przy organizacji zawodów w lipcu. Dopiero naciski ze strony administracji Donalda Trumpa, który poparł ideę organizacji „kompletnych igrzysk” w roku 2021, oraz poparcie ze strony przywódców G7 skłoniły szefa japońskiego rządu do podjęcia decyzji o przesunięciu imprezy¹⁸. Długotrwały stan niepewności oraz brak zdecydowania samego premiera podważył zaufanie społeczeństwa do zdolności zarządzania kryzysem. Aurelia Mulgan, cytując japońskiego politologa Jiro Yamaguchiego, zwraca uwagę na to, że do połowy marca zarówno premier Abe, jak i gubernator Tokio Yuriko Koike stawiali sobie za priorytet przeprowadzenie igrzysk zgodnie z planem w celu utrzymania korzyści wizerunkowych¹⁹.

W tym miejscu warto przyjrzeć się zmianie retoryki kluczowych japońskich polityków dotyczących igrzysk w początkowej fazie pandemii. W kwietniu 2020 r. Shinzō Abe bronił zdania, że zmagania olimpijskie powinny zostać zorganizowane w sposób kompletny, czyli przy uczestnictwie widzów i sportowców. Zdaniem premiera takie przeprowadzenie igrzysk będzie możliwe tylko, gdy epidemia zostanie opanowana²⁰. Szef japońskiego rządu stwierdził również, że „olimpiada powinna odbyć się w sposób, który pokaże, że świat wygrał walkę z pandemią koronawirusa”²¹. Od tego momentu administracja Shinzō Abe w licznych wypowiedziach próbowała porównywać przygotowania do nadchodzącej imprezy z wysiłkiem zmierzającym do przezwyciężenia epidemii. Retoryka łączenia pandemii z igrzyskami nie tylko nie spotkała się z uznaniem obywateli, ale z czasem przyniosła szereg problemów dla premiera Abe i jego następcy.

W maju 2020 r. rząd zniósł ograniczenia związane z podwyższonym stanem zagrożenia. Niestety już na początku lipca w największych ośrodkach miejskich ponownie zaobserwowano widoczny wzrost liczby zakażeń COVID-19. Coraz więcej głosów twierdziło, że rząd powinien skupić się na walce z epidemią, a nie na organizacji igrzysk. Podawano również w wątpliwość możliwość organizacji bezpiecznej Olimpiady z udziałem publicz-

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ A. G. Mulgan, *COVID-19 Highlights Abe's Leadership Failings*, „East Asia Forum”, 5.05.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/05/05/covid-19-highlights-abes-leadership-failings/> (dostęp: 4.07.2021).

²⁰ S. Neuman, *No Tokyo Olympics Next Year Unless COVID-19 Can Be Contained, Japan's Abe Says*, „NPR”, 29.04.2021, <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/29/847732124/japans-abe-says-no-tokyo-olympics-next-year-unless-covid-19-can-be-contained?t=1627501500501> (dostęp: 4.07.2021).

²¹ *Ibidem*.

ności²². W lipcu 2020 r. organizatorzy igrzysk w Tokio i Międzynarodowy Komitet Olimpijski podjęli decyzję o uproszczeniu imprezy, dopuszczając możliwość ograniczenia liczby widzów na trybunach²³.

Premierowi Abe nie udało się więc utrzymać przywiązania do idei „kompletnych igrzysk” ani też doprowadzić do zwiększenia poparcia społecznego przez połączenie imprezy z programem walki z COVID-19. W sierpniu 2020 r. poparcie dla rządu spadło do niskiego poziomu 32,7%²⁴. Nieoczekiwanie w tym samym miesiącu Shinzō Abe ustąpił ze stanowiska z powodów zdrowotnych. Na konferencji prasowej, podczas której premier ogłosił rezygnację i wymieniał priorytety swojej administracji, nie pojawiła się wzmianka dotycząca Igrzysk Olimpijskich.

Igrzyska Olimpijskie problemem administracji Yoshihide Sugi

Organizacja przełożonych Igrzysk Olimpijskich bardzo szybko stała się poważnym problemem wizerunkowym i testem dla gabinetu premiera Yoshihide Sugi. Podobnie jak w przypadku administracji Shinzō Abe impreza była również łączona z nieudaną strategią zwalczania pandemii COVID-19. Największe zarzuty kierowane pod adresem premiera Sugi, jeśli chodzi o walkę z rozprzestrzenianiem się wirusa, to powolne postępy programu szczepień i tak jak w przypadku administracji Shinzō Abe przedkładanie interesów gospodarczych nad zdrowie obywateli.

Jednym z głównych elementów wykorzystania IO dla celów gospodarczych miało być szeroko zakrojone wsparcie i inwestycje infrastrukturalne w sektorze turystycznym. Zamknięcie granic oraz wprowadzenie szeregu ograniczeń z dnia na dzień położyło kres rządowym planom ściągnięcia do Japonii rekordowej liczby turystów. Japoński rząd zidentyfikował sektor turystyczny jako jeden z najbardziej poszkodowanych w wyniku pandemii. W celu złagodzenia strat w branży hotelarskiej w lipcu 2020 r. rząd Shinzō Abe uruchomił inicjatywę „Go To Travel”, w ramach której obywatele mogli otrzymać nawet 50-procentowe wsparcie na organizację wyjazdów turystycznych na

²² *Only 23.9% in Japan Look Forward to Tokyo Olympics Next Summer: Poll*, „Kyodo News”, 19.07.2020, <https://english.kyodonews.net/news/2020/07/342812540942-urgent-59-discontent-with-japan-govt-response-to-pandemic-poll.html> (dostęp: 6.07.2021).

²³ *Ibidem*.

²⁴ *Abe Cabinet Support Rate Falls to 32.7%, Nearing Record Low*, „Japan Times”, 14.08.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/08/14/national/politics-diplomacy/abe-cabinet-support-rate-falls/> (dostęp: 10.07.2021).

terenie Japonii²⁵. Premier Yoshihide Suga po przejęciu władzy stał się jednym z głównych orędowników kontynuowania programu dotacji dla podróżujących²⁶. Pomimo wzrostu liczby zakażeń premier bardzo długo nie chciał podjąć decyzji o zakończeniu programu „Go To Travel”, który mógł przyczynić się do rozprzestrzeniania infekcji na terenie całego kraju. W grudniu zaobserwowano znaczny wzrost liczby przypadków COVID-19 na terytorium całego kraju. W samej stolicy dzienna liczba zakażonych przekroczyła 850²⁷. W wyniku skoncentrowanej krytyki ze strony opozycji, lekarzy i społeczeństwa premier Suga został zmuszony do wstrzymania programu dotacji dla podróżujących²⁸. Zdaniem znacznej części społeczeństwa decyzja ta została jednak podjęta zbyt późno. Upór rządu doprowadził do dalszego spadku zaufania społecznego dla rządowej strategii zwalczania epidemii. W grudniu poparcie dla administracji Sugi poszybowało w dół z 56 do 39%²⁹.

Rosnące koszty organizacji igrzysk

Negatywna ocena rządowych działań przełożyła się również na spadek poparcia dla organizacji lipcowych igrzysk. W grudniu zaledwie 30% ankietowanych opowiadało się za organizacją wydarzenia w lipcu 2021 r. Na spadające poparcie dla organizacji igrzysk wpłynęły również informacje o rosnących kosztach wydarzenia.

Jeszcze przed pojawieniem się problemów gospodarczych spowodowanych pandemią COVID-19 igrzyska budziły kontrowersje z powodu rosnących kosztów ich organizacji. Kiedy w 2013 r. podjęto decyzję o organizacji wydarzenia w Tokio, komitet przetargowy przewidywał, że całkowite koszty igrzysk wyniosą 7,3 miliarda dolarów³⁰. W procesie wyboru urzędnicy ja-

²⁵ H. Nakatsugawa, *News Navigator: Can Japan's 'Go To Travel' Domestic Tourism Campaign Ever Restart?*, „Mainichi Shimbun”, 22.05.2021, <https://mainichi.jp/articles/20210522/ddm/003/070/075000c> (dostęp: 6.07.2021).

²⁶ S. Sugiyama, *Putting Economy First, Suga Hesitant to Rein in Go To Travel Program*, „Japan Times”, 1.12.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/12/01/national/politics-diplomacy/go-to-program-yoshihide-suga-economy/> (dostęp: 6.07.2021).

²⁷ *Tokyo Posts 856 New Virus Cases, 1.5 Times the Tuesday Record*, „The Asahi Shimbun”, 29.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14069795> (dostęp: 14.01.2021).

²⁸ *Suga to Suspend Go to Travel for All of Japan from Dec. 28 to Jan. 11*, „The Asahi Shimbun”, 14.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14018628> (dostęp: 14.01.2021).

²⁹ *Support Rate for Suga Cabinet Plummets to 39% in Health Crisis*, „The Asahi Shimbun”, 21.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14039508> (dostęp: 3.07.2021).

³⁰ S. Wade, *Official Costs of Tokyo Olympics up by 22% to \$15.4 billion*, „AP News”, 22.12.2020, <https://apnews.com/article/tokyo-coronavirus-pandemic-2020-tokyo-olympics-japan-olympic-games-3c46bce81928865d9aae0832b5ddd9e3> (dostęp: 8.07.2021).

pońscy używali hasła „kompaktowej olimpiady”, żeby zjednać sobie głosy Międzynarodowego Komitetu Olimpijskiego³¹. Letnie Igrzyska Olimpijskie w Londynie w roku 2012 oraz w Rio de Janeiro w roku 2016 spotkały się z silną falą krytyki ze względu na wysokie koszty organizacyjne.

Bardzo szybko okazało się, że koszty organizacji Igrzysk Olimpijskich w Tokio będą znacznie wyższe niż zakładano. W wyniku zniszczeń spowodowanych wielkim trzęsieniem ziemi w Tōhoku oraz trzęsieniem ziemi w Kumamoto w roku 2016 w Japonii zaobserwowano znaczny wzrost kosztów usług w sektorze budowlanym. Świeżo wybrana gubernator Tokio Yuriko Koike we wrześniu 2016 r. powołała zespół badawczy, który stwierdził, że całkowity koszt organizacji igrzysk może wzrosnąć nawet do 30 miliardów dolarów. Po objęciu urzędu jednym z pierwszych zadań administracji Koike miało być zapanowanie nad rozrastającym się budżetem wydarzenia, a burmistrz nakazała przegląd kosztów i obiektów³². Przedstawiciele MKOl również próbowali walczyć z rosnącymi kosztami, zachęcając do korzystania z istniejącej infrastruktury sportowej i przeniesienia części konkurencji sportowych poza Tokio³³. Niestety zabiegi te nie okazały się skuteczne.

W grudniu 2020 r. władze lokalne w Tokio poinformowały, że koszty organizacji IO wyniosą 12,6 miliarda dolarów. Ponadto rządowy audyt przeprowadzony rok wcześniej wykazał, że kwota ta będzie prawdopodobnie dwukrotnie wyższa³⁴. W związku z koniecznością przesunięcia igrzysk na rok 2021 koszty organizacyjne miały wzrosnąć o kolejne dwa do trzech miliardów dolarów. Badanie przeprowadzone przez badaczy z Oxfordu pokazało, że Igrzyska Olimpijskie w Tokio są najdroższymi igrzyskami w historii³⁵. Ponad trzy czwarte kosztów miało pochodzić ze środków publicznych, co doprowadziło do wzrostu niechęci ze strony społeczeństwa. Japońska gospodarka od końca lat 90. XX w. zmagą się z rosnącym długiem publicznym. W roku 2020 całkowite zadłużenie przekroczyło 12,2 biliona dolarów, czyli 230% PKB. Yuriko Koike, która tuż po objęciu urzędu

³¹ T. Siripala, *Tokyo 2020 Olympics Cost Blowout Chips Away at Public Trust*, „The Diplomat”, 22.10.2018, <https://thediplomat.com/2018/10/tokyo-2020-olympics-cost-blowout-chips-away-at-public-trust/> (dostęp: 5.07.2021).

³² R. Yoshida, M. Osumi, *Estimated Cost for Tokyo 2020 Olympics Jumps to ¥2 trillion*, „Japan Times”, 29.11.2016, <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/11/29/national/estimated-cost-tokyo-2020-olympics-jumps-%C2%A52-trillion/> (dostęp: 5.07.2021).

³³ *Ibidem*.

³⁴ S. Wade, M. Yamaguchi, *Tokyo Olympics Say Costs \$12.6B; Audit Report Says Much More*, „AP News”, 20.12.2019, <https://apnews.com/article/eb6d9e318b4b95f7e53cd1b617dce123> (dostęp: 8.07.2021).

³⁵ B. Flyvbjerg, A. Budzier, D. Lunn, *Regression to the Tail: Why the Olympics Blow Up*, „Environment and Planning A: Economy and Space”, 1.09.2020, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3686009>

próbowała zapanować nad rosnącymi wydatkami, kilka lat później stwierdziła, że igrzyska są warte większych kosztów. Gubernator Tokio zapewniała, że inwestycje związane z organizacją paraolimpiady „przyczynią się do stworzenia lepszej dostępności dla szybko starzejącego się społeczeństwa Japonii”³⁶.

Dyskryminacja kobiet z igrzyskami w tle

Grudniowe doniesienia o rosnących kosztach igrzysk oraz wzrost liczby zakażeń doprowadziły do rekordowego spadku poparcia dla wydarzenia. W odpowiedzi szef komitetu organizacyjnego IO, były premier Yoshiro Mori, stwierdził, że organizacja igrzysk w lipcu jest jedynym możliwym rozwiązaniem, co spotkało się z kolejną falą krytyki³⁷. Kilka tygodni później wypowiedzi szefa komitetu wywołały jeden z najpoważniejszych skandali związanych z przygotowaniami do igrzysk. Na początku lutego Mori publicznie przyznał, że spotkania z kobietami należącymi do komitetu organizacyjnego „zabierają dużo czasu, bo te za dużo mówią”³⁸. Jego komentarz wywołał falę protestów ze strony organizacji zajmujących się obroną praw kobiet w całym kraju. W reakcji na wypowiedź Moriego 390 wolontariuszy zrezygnowało z uczestnictwa w igrzyskach, a dwie osoby poprosiły o pozwolenie na wycofanie się ze sztafety z pochodnią olimpijską. Parlamentarzystki należące do ugrupowań opozycyjnych na znak protestu przyszły na obrady Izby Reprezentantów w białych strojach. W Tokio zorganizowano także protest przed siedzibą Komitetu Olimpijskiego³⁹.

Pomimo zmasowanej krytyki pod adresem Yoshiro Moriego administracja Yoshihide Sugi oraz pozostali członkowie komitetu organizacyjnego próbowali bronić jego zasług w procesie przygotowań do otwarcia igrzysk⁴⁰. Brak zdecydowanej reakcji ze strony rządu stał się źródłem krytyki partii opozy-

³⁶ *Tokyo Governor Says Olympics Worth the Cost, Paralympics Key*, „Reuters”, 18.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-governor-idUSKCN1UD1DY> (dostęp: 2.07.2021).

³⁷ *Mori Sticks to Olympics This Summer, Saying It's 'Only Option'*, „The Asahi Shimbun”, 12.01.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14100723> (dostęp: 10.03.2021).

³⁸ *Tokyo Olympic Head Yoshiro Mori Says He Won't Resign Despite Uproar over Sexist Remark*, „Japan Times”, 4.02.2021, <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/02/04/national/yoshiro-mori-women-comment/> (dostęp: 12.01.2021).

³⁹ *Ladies in White: Lawmakers Dress to Protest Mori's Sexist Remarks*, „Japan Times”, 10.02.2021, <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/02/10/national/politics-diplomacy/yoshiro-mori-women-white/> (dostęp: 14.02.2021).

⁴⁰ T. Suzuki, *Tokyo Olympic chief Mori 'decided to quit' over sexist gaffe, was 'persuaded' to stay on*, „Mainichi Shimbun”, 6.02.2021, <https://mainichi.jp/english/articles/20210206/p2a/00m/0na/018000c> (dostęp: 10.02.2021).

cyjnych. Po kilku dniach administracja Sugi musiała ponownie ustąpić pod presją opinii publicznej. Nową przewodniczącą komitetu organizacyjnego została Seiko Hashimoto, siedmiokrotna uczestniczka igrzysk, która pełniła funkcje minister odpowiedzialnej za przygotowanie igrzysk w Tokio, a także minister odpowiedzialnej za wzmocnienie pozycji kobiet i równość płci⁴¹. Skandal doprowadził do wyraźnego spadku poparcia społecznego dla pomysłu organizacji igrzysk oraz dla administracji Yoshihide Sugi, który podobnie jak reszta kierownictwa PLD nie zabrał zdecydowanego głosu w sporze.

W celu poprawy nastrojów społecznych i zwiększenia poparcia dla organizacji igrzysk administracja Sugi podjęła szereg działań komunikacyjnych. Premier próbował odpowiedzieć na największe zarzuty związane z powolnym procesem szczepień. Jeszcze w styczniu rząd informował o zabezpieczeniu szczepionek Pfizera dla 72 milionów obywateli. W lutym Tarō Kōno, minister odpowiedzialny za realizację programu szczepień, przedstawił plan przyspieszenia programu dzięki porozumieniu z firmą Pfizer dotyczącego zwiększenia dostaw⁴². Z pomocą dla japońskiego rządu przyszedł także wirtualny szczyt grupy G7, podczas którego przywódcy wszystkich państw jednogłośnie poparli plan organizacji zawodów w lipcu 2021 r.⁴³ Pod koniec lutego w obliczu spadku liczby zakażeń rząd poinformował również o zakończeniu stanu wyjątkowego w sześciu prefekturach, co znacznie poprawiło nastroje społeczne. Badania opinii publicznej przeprowadzone w kolejnych miesiącach pokazały, że poparcie dla organizacji igrzysk wzrosło, lecz znaczna część japońskiego społeczeństwa domagała się ograniczenia liczby widzów. W kwietniu 49% respondentów stwierdziło, że liczba widzów na igrzyskach powinna być ograniczona, a kolejne 45% opowiadało się za wprowadzeniem całkowitego zakazu wstępu dla publiczności⁴⁴.

Kontrowersyjne komentarze MKOI

Kolejna silna fala niezadowolenia społecznego związanego z igrzyskami pojawiła się w maju 2021 r., kiedy Japonia zmagiała się z kolejną falą wzrostu zakażeń. Umowa podpisana pomiędzy Międzynarodowym Komitetem Olimpijskim (MKOI) a Miastem Gospodarzem umożliwia rozwiązanie igrzysk

⁴¹ *Tokyo 2020: Japan Olympics Minister Seiko Hashimoto Appointed Head of Games*, „BBC News”, 18.02.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-56109579> (dostęp: 15.07.2021).

⁴² *Vaccine Delivery for Elderly to be Done by June*, „NHK”, 25.02.2020, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20210226_27/ (dostęp: 6.03.2021).

⁴³ *Japan PM: Won G7 Unanimous Support for Holding Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 20.02.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14206095> (dostęp: 10.07.2021).

⁴⁴ *Survey: 94% Want to Limit or Bar Spectators from Olympics*, „The Asahi Shimbun”, 13.04.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14329856> (dostęp: 10.07.2021).

w przypadku, gdy MKOl ma „uzasadnione podstawy”, aby ocenić, że bezpieczeństwo uczestników może być „poważnie zagrożone lub narażone na niebezpieczeństwo”⁴⁵. W związku z rekordową liczbą przypadków COVID-19 w Japonii pojawiło się wiele głosów wzywających do odwołania igrzysk bądź ich kolejnego przełożenia. W tym samym czasie John Coates, wiceprzewodniczący MKOl, oświadczył, że igrzyska odbędą się nawet w warunkach stanu wyjątkowego⁴⁶. W podobnym tonie wypowiedział się przewodniczący MKOl Thomas Bach, twierdząc, że: „Zawodnicy zdecydowanie mogą spełnić swoje olimpijskie marzenia. Musimy ponieść pewne wyrzeczenia, aby było to możliwe”⁴⁷. Obie wypowiedzi spotkały się z silną falą krytyki ze strony japońskich obywateli i mediów, które wskazywały na samowolę członków MKOl. Krytycy zauważyli, że zarówno rząd, jak i MKOl nie są w stanie podać naukowego uzasadnienia dla decyzji o organizacji igrzysk w sytuacji wzrostu zakażeń⁴⁸. W wielu komentarzach można było przeczytać, że szefowie MKOl są gotowi „poświęcić” życie i zdrowie japońskich obywateli, żeby zagwarantować sukces imprezy⁴⁹. Wypowiedzi dotyczące organizacji igrzysk za wszelką cenę zbiegły się z kolejnym wzrostem przypadków COVID-19 oraz decyzją o rozszerzeniu stanu wyjątkowego na sześć japońskich prefektur.

Skrajnym przykładem artykułu atakującego stanowisko MKOl są doniesienia tygodnika „Shukan Post”. Tygodnik nazywa członków MKOl „olimpijskimi arystokratami” (gorin kizoku), korzystającymi z większych przywilejów niż reszta społeczeństwa. Artykuł odnosi się do wyłączenia członków MKOl z obowiązku przejścia dwutygodniowej kwarantanny po przybyciu do Japonii, która obowiązuje wszystkich zawodników⁵⁰. Zamiast kwarantanny w sterylnych pokojach szefowie MKOl mają zostać zakwaterowani w czterech najdroższych hotelach w Tokio, a większość kosztów z tym związanych poniesie japoński komitet organizacyjny⁵¹.

⁴⁵ *Host City Contract 2020*, Bureau of Olympic and Paralympic Games Tokyo 2020 Preparation, 2013, <https://gtimg.tokyo2020.org/image/upload/production/rtd40rja1u5m4p7oifej.pdf> (dostęp: 10.07.2021).

⁴⁶ J. McCurry, *Tokyo Olympics: Anger in Japan at IOC Call to Make 'Sacrifices'*, „The Guardian”, 24.05.2021, <https://www.theguardian.com/sport/2021/may/24/tokyo-olympics-anger-japan-ioc-coronavirus-sacrifices> (dostęp: 5.07.2021).

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ *Prime Minister Suga, Please Call off the Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14357907> (dostęp: 3.07.2021).

⁴⁹ J. McCurry, *op. cit.*, s. 1.

⁵⁰ *IOC kanbu no tokken 1 hyaku 300 man en no yado ni 4 man en de shukuhaku, sagaku wa soshikii ga futa*, 28.05.2021, <https://news.yahoo.co.jp/articles/7dedcc43442d7dcdae-859627838a167bc68e2a9d> (dostęp: 5.07.2021).

⁵¹ *Ibidem*.

Kontrowersyjne wypowiedzi członków MKOl doprowadziły do dalszej kompromitacji administracji Yoshihide Sugi, tworząc wrażenie, że japoński rząd nie ma nic do powiedzenia w sprawie organizacji igrzysk⁵². W odpowiedzi na falę krytyki organizatorzy podjęli decyzję o wyłączeniu zagranicznej publiczności z udziału w wydarzeniu. Szef japońskiego rządu, próbując uspokoić nastroje społeczne, ponownie zabiegał o poparcie dla igrzysk wśród społeczności międzynarodowej. Przywódcy G7 we wspólnym oświadczeniu poparli plany Japonii do zorganizowania wydarzenia „w sposób bezpieczny i pewny, jako symbol globalnej jedności w pokonywaniu COVID-19”⁵³. Poparcie przywódców G7 pomogło zrównoważyć negatywną reakcję japońskiej opinii publicznej na obraźliwe komentarze urzędników MKOl.

Spadające poparcie mediów

W maju 2021 r. jeden z oficjalnych sponsorów igrzysk gazeta „The Asahi Shimbun” opublikowała list od redakcji, który wzywał premiera Yoshihide Sugę do odwołania wydarzenia. W artykule możemy przeczytać, że organizowanie zawodów sportowych w sytuacji, kiedy nie udało się opanować rozprzestrzeniania infekcji w największych metropoliach jest nieuzasadnione⁵⁴. Redakcja „The Asahi Shimbun” wskazała również podmioty, które przedkładały sukces IO nad zdrowie obywateli. W artykule można było przeczytać, że: „Rząd centralny, metropolia tokijska i urzędnicy olimpijscy nieugięcie dążą do przodu, odmawiając odpowiedzi na całkowicie uzasadnione pytania i obawy społeczeństwa, przez co nieufność i obawy ludzi rosną”⁵⁵. Igrzyska, które miały być impulsem do odbudowy gospodarczej Japonii, a następnie symbolem pokonania pandemii COVID-19 miały zostać zorganizowane wyłącznie z powodów politycznych. Zdaniem redakcji: „Olimpiada w Tokio stała się narzędziem administracji Yoshihide Sugi do utrzymania się przy władzy i wygranania kolejnych wyborów. Premier jest zdeterminowany, aby kontynuować

⁵² K. Maeshima, *Japan's PM Is Betting His Future on a Successful Olympics*, „Australian Financial Review”, 24.06.2021, <https://www.afr.com/world/asia/japan-s-pm-is-betting-his-future-on-a-successful-olympics-20210623-p583is> (dostęp: 5.07.2021).

⁵³ A. Iveson, *G7 Leaders Reiterate Support for „Safe and Secure” Tokyo 2020 Olympics Going Ahead*, 13.06.2021, <https://www.insidethegames.biz/articles/1109010/g7-leaders-tokyo-2020> (dostęp: 3.07.2021).

⁵⁴ EDITORIAL: *Prime Minister Suga, Please Call off the Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14357907> (dostęp: 3.07.2021).

⁵⁵ *Ibidem*.

igrzyska bez względu na to, co Japończycy mają do powiedzenia”⁵⁶. Wśród innych podmiotów próbujących wykorzystać igrzyska do własnych celów znaleźli się także gubernator Tokio Yuriko Koike, przewodnicząca Tokijskiego Komitetu Organizacyjnego Olimpiady Seiko Hashimoto i inni członkowie komitetu⁵⁷. List redakcji „The Asahi Shimbun” był jednym z najsilniejszych przejawów krytyki pod adresem rządu związanej z organizacją imprezy. Od momentu jego publikacji igrzyska w Tokio były wielokrotnie określane mianem „sportowej ekstrawagancji”. Tekst zwraca uwagę na dwa najważniejsze problemy wielokrotnie przywoływane w kontekście organizacji zawodów, czyli na przywołane już przedkładanie interesu politycznego nad zdrowie obywateli oraz na podejmowanie decyzji o przyszłości igrzysk bez uwzględnienia głosów środowiska naukowego i medycznego.

Igrzyska a wzrost zagrożenia epidemiologicznego

Podejmowanie decyzji politycznych dotyczących pandemii bez konsultacji ze środowiskiem medycznym było widoczne w administracji Shinzō Abe i Yoshihide Sugi. Aurelia Mulgan zwraca uwagę na ignorowanie opinii ekspertów w zarządzaniu stanem kryzysowym. Skład rządowego sztabu powołanego do walki z COVID-19 składa się jedynie z członków gabinetu, z których wszyscy mają własne priorytety polityczne, a niezwiązane ze zdrowiem publicznym⁵⁸.

Zdaniem przedstawicieli środowiska medycznego organizacja lipcowych igrzysk olimpijskich nawet bez zagranicznych i japońskich widzów mogła nadal przyczynić się do rozprzestrzenienia choroby na terenie całego kraju. Do Japonii miało przyjechać ponad 90 000 sportowców i personelu związanego z Olimpiadą, nie uwzględniając wolontariuszy⁵⁹. Tokijskie Stowarzyszenie Lekarzy liczące 6 tys. członków zwróciło się do premiera Sugi o odwołanie zawodów. Podobnie uczynił Japoński Związek Lekarzy, którego przewodniczący ostrzegł, że igrzyska mogą skutkować rozprzestrzenieniem nowych wariantów koronawirusa⁶⁰. Część ekspertów twierdziła, że „Organizacja IO Tokio 2020 dla wewnętrznych celów politycznych i gospodarczych – ignoru-

⁵⁶ *Ibidem*.

⁵⁷ *Ibidem*.

⁵⁸ A. G. Mulgan, *op. cit.*, s. 1.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ S. Wade, *Yes. Tokyo Olympics Are 'a go' Despite Opposition, Pandemic*, „AP News”, 2.06.2021, <https://apnews.com/article/tokyo-health-coronavirus-pandemic-business-entertainment> (dostęp: 13.07.2021).

jąc imperatywy naukowe i moralne – stoi w sprzeczności z zaangażowaniem Japonii na rzecz globalnego zdrowia i bezpieczeństwa ludzi⁶¹. Najważniejszym argumentem przeważającym za odwołaniem igrzysk był wzrost liczby zakażeń, jaki zaobserwowano w miesiącach poprzedzających otwarcie imprezy. Apele ze strony naukowców i środowiska medycznego, którzy zwracali uwagę na zagrożenia płynące z organizacji zawodów sportowych w sytuacji wzrostu liczby zakażeń, zostały zignorowane.

Kolejna fala krytyki łącząca igrzyska z pogarszającą się sytuacją pandemiczną była związana z koniecznością przekierowania części personelu medycznego i zasobów na potrzeby organizacji wydarzenia. MKOl starał się uniknąć dodatkowego obciążenia systemu opieki zdrowotnej w Tokio, nie wysyłając zawodników do lokalnych centrów testowych lub klinik⁶². Komitet wystąpił jednak z prośbą o zabezpieczenie 200 lekarzy i 500 pielęgniarek na potrzeby organizacji igrzysk w obliczu rosnącej liczby zakażeń⁶³. Zdaniem sekretarza generalnego Japońskiej Federacji Związków Zawodowych Pracowników Medycznych Susumu Mority rządzący powinni skupić się na pandemii, a nie na organizacji igrzysk olimpijskich⁶⁴.

Nastawienie społeczeństwa do igrzysk

Negatywne komentarze płynące ze strony polityków, biznesu, mediów i społeczności międzynarodowej mają swój wyraz w pogarszających się nastrojach opinii publicznej w kraju i za granicą. Analiza wyników ankiet dotyczących nastawienia Japończyków do Olimpiady wskazuje wyraźnie, że po wybuchu pandemii COVID-19 widocznie spadło zainteresowanie igrzyskami oraz wzrosła liczba przeciwników organizacji imprezy.

Badania opinii publicznej przeprowadzone przez stację NHK w październiku 2016 r. pokazały, że ponad 85% ankietowanych było zadowolonych z tego, że igrzyska olimpijskie odbędą się w Tokio⁶⁵. Ankiety dotyczące postrzegania igrzysk przeprowadzone przed wybuchem pandemii COVID-19

⁶¹ K. Shimizu, D. Sridhar, K. Taniguchi, K. Shibuya, *op. cit.*

⁶² A. Park, *Tokyo's Plan to Avoid Pandemic Disaster during the Olympics*, „Time”, 8.07.2021, <https://time.com/6077130/tokyo-olympics-covid19-disaster/> (dostęp: 15.07.2021).

⁶³ M. Pavitt, *Criticism Continues over Tokyo 2020 Request for Nurses to Support Olympics*, „Inside the Games”, 3.05.2021, <https://www.insidethegames.biz/articles/1107355/tokyo-2020-nurse-criticism-continues> (dostęp: 7.07.2021).

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ *Expectations and Attitudes toward the Tokyo 2020 Olympic and Paralympic Games*, „NHK”, 1.01.2020, https://www.nhk.or.jp/bunken/english/research/yoron/20200101_7.html (dostęp: 12.07.2021).

pokazały także wysokie zainteresowanie imprezą wśród japońskiego społeczeństwa. Warto również zwrócić uwagę na bardzo duży wzrost pozytywnych opinii, dotyczących stanu przygotowań do igrzysk pomimo doniesień o rosnących kosztach ich organizacji. Informacje te pokazują, że wysiłki Komitetu Organizacyjnego i władz metropolitalnych Tokio zostały wysoko ocenione przez społeczeństwo. Podobne opinie zostały wyrażone przez kierownictwo MKOl, które przed wybuchem pandemii pozytywnie oceniało stan przygotowań do imprezy.

Tabela 1. Postrzeganie IO przed wybuchem pandemii (w %)

	Liczba osób trochę lub bardzo zainteresowanych IO	Pozytywna ocena przygotowań do IO	Źródło
Październik 2016	81	18	NHK*
Październik 2017	80	35	NHK
Marzec 2018	78	49	NHK
Październik 2018	80	52	NHK
Lipiec 2019	80	70	NHK

Objaśnienia: * Nippon Hoso Kyokai – Japońska Korporacja Nadawcza.

Źródło: opracowanie własne na podstawie ankiet przeprowadzonych przez telewizję NHK.

Tabela 2. Postrzeganie IO po podjęciu decyzji o ich przełożeniu (w %)

Czy IO w Tokio powinny:	Zostać odwołane	Zostać przełożone	Odbyć się zgodnie z planem	Źródło
Marzec 2020	18	62	20	Kyodo News
Lipiec 2020	34	36	24	Kyodo News
Październik 2020	23	25	40	NHK
Grudzień 2020	32	31	27	NHK
Styczeń 2021	35	51	11	Asahi
Marzec 2021	33	36	27	Asahi
Kwiecień	35	34	28	Asahi
Maj 2021	43	40	17	Asahi
Czerwiec 2021	32	30	34	Asahi
Lipiec 2021	55		33	Asahi

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań opinii publicznej opublikowanych w mediach.

Wyniki badań opinii publicznej przeprowadzonych po wybuchu pandemii wskazują na wyraźne zmniejszenie poparcia dla organizacji imprezy. Spad-

ki poparcia były wywołane głównie zmianami w sytuacji pandemicznej oraz skandalami związanymi z organizacją igrzysk. Szczyt niezadowolenia społecznego przypadł na styczeń 2021 r. w związku z grudniowym wzrostem liczby zakażeń oraz doniesieniami o rosnących kosztach organizacji igrzysk. Kolejny spadek poparcia dla igrzysk można było zaobserwować w maju w związku z wprowadzeniem kolejnego stanu wyjątkowego na terenie całej Japonii oraz komentarzy ze strony członków MKOl. Zaledwie 17% ankietowanych popierało organizację igrzysk w lipcu. Zabiegi komunikacyjne i dyplomatyczne premiera Sugi, takie jak poparcie ze strony przywódców G7, przyniosły widoczne zwiększenie poparcia dla organizacji igrzysk, które jednak nie przekraczało 35%. Badania opinii publicznej przeprowadzone tuż przed otwarciem imprezy pokazały jednak, że tylko 33% Japończyków popiera organizację igrzysk, a 55% opowiada się za ich odwołaniem lub przełożeniem⁶⁶.

Badania przeprowadzone przez IPSOS w 28 państwach pokazały, że globalna opinia publiczna była podzielona co do tego, czy Letnie Igrzyska Olimpijskie w Tokio powinny się odbyć w lipcu. 57% badanych było zdania, że igrzyska nie powinny być organizowane w warunkach pandemicznych⁶⁷. Najwięcej przeciwników organizacji igrzysk znajdowało się w Japonii (78%) oraz Korei Południowej (86%). To samo badanie pokazało również, że zainteresowanie igrzyskami w badanych państwach było umiarkowane. 29% osób biorących udział w badaniu stwierdziło, że zupełnie nie jest zainteresowane igrzyskami, a 25% osób nie przejawiało silnego zainteresowania. 30% ankietowanych okazywało umiarkowane zainteresowanie imprezą, a zaledwie 16% badanych było bardzo zainteresowanych. W samej Japonii zaledwie 8% ankietowanych wykazało silne zainteresowanie imprezą, a 30% umiarkowane zainteresowanie. 30% Japończyków zupełnie nie przejawiało zainteresowania igrzyskami. Dodatkowo 76% ankietowanych odpowiedziało, że cieszy się z decyzji o zamknięciu obiektów sportowych dla widzów⁶⁸.

Podsumowując, wyniki międzynarodowego badania IPSOS oraz ankiety przeprowadzone w Japonii pokazują słabnące zainteresowanie i rosnącą opozycję do igrzysk. 62% ankietowanych w skali globalnej twierdziło, że igrzyska będą dla świata ważną okazją do zjednoczenia się po pandemii⁶⁹. Zdania tego

⁶⁶ *Survey: 68% Doubt Tokyo Olympics Can Be Held Safely*, „The Asahi Shimbun”, 19.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14398398> (dostęp: 20.07.2021).

⁶⁷ N. Boyon, N. Lloyd, *Tokyo Olympics Draw Muted Interest*, IPSOS, 13.07.2021, <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/tokyo-olympics-draw-muted-interest> (dostęp: 20.07.2021).

⁶⁸ *Ibidem*.

⁶⁹ *Attitudes to the Tokyo 2020 Summer Olympics*, IPSOS, lipiec 2021, s. 2, https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-07/Global-Advisor-Tokyo-Olympics-2020_FINAL_07082021.pdf (dostęp: 20.07.2021).

nie podzielali jednak obywatele Japonii. Wyniki badań pokazują, że większość japońskiego społeczeństwa nie traktowała zawodów olimpijskich jako istotnego wydarzenia w skali globalnej, ale raczej jako zagrożenie, które może przyczynić się do pogorszenia sytuacji pandemicznej w kraju. 64% badanych w Japonii nie podzielało również zdania, że organizacja igrzysk przyczyni się do zmniejszenia podziałów społecznych⁷⁰.

Poparcie środowisk biznesowych dla IO

Przywołując pierwsze konferencje prasowe i przemówienia dotyczące igrzysk olimpijskich, warto zwrócić uwagę na zmianę retoryki płynącej ze strony przedstawicieli biznesu. Przed wybuchem pandemii COVID-19 impreza była przedstawiana jako impuls mający przyczynić się do rozwoju japońskiej gospodarki oraz odbudowy zniszczonych terenów. Po wybuchu pandemii igrzyska stały się problemem wizerunkowym i złą inwestycją, a nie wydarzeniem generującym wzrost gospodarczy tak jak obiecywał rząd.

Spadek poparcia wśród biznesu był zbieżny z rosnącym niezadowoleniem opinii publicznej. W sierpniu 2020 r. organizatorzy igrzysk zmagali się z problemem potencjalnego odpływu sponsorów. W wyniku przełożenia igrzysk na rok 2021 problemów finansowych i rosnącej liczby zakażeń w okresie letnim część firm nie rozważała odnowienia kontraktów reklamowych, które wygasły z końcem 2021 r. Japońskie firmy obawiały się jednak niezadowolenia konsumentów spowodowanego wycofaniem się z promocji igrzysk⁷¹. W sierpniu 2020 r. tylko 46% japońskich firm popierało plany organizacji zawodów⁷². Badania przeprowadzone wśród japońskich przedsiębiorstw w listopadzie 2020 r. pokazały jednak, że 68% przedsiębiorców uważa, że igrzyska powinny się odbyć nawet w ograniczonej formie, wskazując na umiarkowane korzyści dla gospodarki⁷³.

Kluczowym czynnikiem okazał się widoczny spadek popularności igrzysk zaobserwowany w styczniu 2021 r., w wyniku którego zawody zaczęły być postrzegane jako zagrożenie wizerunkowe. Na początku roku w mediach po-

⁷⁰ *Ibidem*, s. 18.

⁷¹ M. Houston, *Tokyo 2020 Face Sponsor Crisis with Contracts Expiring at End of Year*, „Inside the Games”, 9.09.2020, <https://www.insidethegames.biz/articles/1098217/tokyo-2020-olympics-coronavirus> (dostęp: 5.07.2021).

⁷² *Survey: Majority of Japanese Firms Oppose Olympics Next Year*, „AP News”, 20.08.2020, <https://apnews.com/article/9558a97c1de8384074a0abe5b374a2da> (dostęp: 5.07.2021).

⁷³ T. Kajimoto, *Hoping for Economic Boost, Most Japan Firms Want Tokyo Olympics to Go Ahead*, „Reuters”, 10.11.2020, <https://www.reuters.com/article/olympics-2020-japan-companies-idUSKBN27Q07N> (dostęp: 15.11.2021).

jawiły się doniesienia, że część japońskich sponsorów ogranicza kampanie reklamowe i opóźnia wydarzenia marketingowe związane z igrzyskami w odpowiedzi na negatywne nastroje społeczne⁷⁴. Przedstawiciele biznesu wystosowali również poważne zarzuty pod adresem rządu i organizatorów, którzy ich zdaniem nie przedstawili „planów awaryjnych” w przypadku zakłócenia organizacji imprezy przez kolejny wzrost zakażeń⁷⁵. Badanie nastrojów 480 dużych i średnich japońskich przedsiębiorstw, przeprowadzone przez agencję prasową Reuters w dniach 6–17 maja 2021 r., pokazało, że 37% firm opowiedziało się za odwołaniem, a 32% za przesunięciem terminu igrzysk⁷⁶. Komentarze towarzyszące badaniu pokazały również, że przedstawiciele biznesu nie mają zaufania do działań rządu w związku z organizacją imprezy.

Krytyczne stanowisko wobec Olimpiady zostało także przyjęte przez kierownictwo największych japońskich korporacji. W maju 2021 r. prezes grupy SoftBank Masayoshi Son za pomocą Twittera wyraził zdziwienie i zaniepokojenie planami organizacji imprezy w lipcu. Biznesmen zauważył, że Japonia pozostawała daleko w tyle za innymi państwami uprzemysłowionymi, jeśli chodzi o realizację programu szczepień. Jego zdaniem rząd nie miał zgody społeczeństwa na organizację igrzysk w sytuacji, gdy 80% Japończyków wyraża sprzeciw⁷⁷. Prezes SoftBanku odniósł się również do groźby nałożenia kary finansowej na Japonię w sytuacji odwołania igrzysk. Jego zdaniem potencjalne szkody gospodarcze spowodowane wzrostem liczby zakażeń i konieczności wprowadzenia kolejnych ograniczeń mogą być znacznie wyższe niż odszkodowania wypłacone na rzecz MKOl⁷⁸.

W podobnym tonie wypowiedział się Hiroshi Mikitani, prezes zarządu grupy Rakuten, który skrytykował działania w walce z pandemią i próbował przekonać rząd do odwołania zawodów⁷⁹. Mikitani w wywiadzie dla CNN stwierdził, że organizacja igrzysk w lipcu „jest misją samobójczą” i stanowi

⁷⁴ *No Plan B: Japan's Sponsors Shelve Ads as Mood Sours over Olympics*, „The Asahi Shimbun”, 30.01.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14146598> (dostęp: 6.07.2021).

⁷⁵ *Ibidem*.

⁷⁶ T. Kajimoto, *Most Japan Firms Say Olympics Should be Cancelled or Postponed*, Poll Shows, „Reuters.com”, 21.05.2021, <https://www.reuters.com/lifestyle/sports/fretting-about-covid-most-japan-firms-say-olympics-should-be-cancelled-or-2021-05-20/> (dostęp: 5.07.2021).

⁷⁷ *SoftBank's Masayoshi Son Expresses Concern about Tokyo Olympics as COVID Surges in Japan*, „CNBC”, 23.05.2021, <https://www.cnbc.com/2021/05/24/softbanks-masayoshi-son-expresses-concern-about-tokyo-olympics.html> (dostęp: 4.07.2021).

⁷⁸ *Ibidem*.

⁷⁹ S. Wang, *Top Japanese CEO Says Hosting the Olympics Amounts to a 'Suicide Mission'*, „CNN”, 15.05.2021, <https://edition.cnn.com/2021/05/14/business/rakuten-tokyo-olympics-intl-hnk/index.html> (dostęp: 6.07.2021).

zagrożenie nie tylko dla Japończyków, ale także dla innych państw, które zmagają się z koronawirusem⁸⁰.

Nieoczekiwanie zastrzeżenia do planów organizacji igrzysk wyraził także jeden z oficjalnych sponsorów imprezy firma Toyota biorąca udział w Olimpijskim Programie Partnerskim (*The Olympic Partner Programme* – TOP). Kilka miesięcy przed otwarciem igrzysk władze Toyoty poinformowały, że są „zaniepokozone” ilością publicznej frustracji skierowanej na sportowców biorących udział w imprezie⁸¹. Zaledwie kilka dni przed rozpoczęciem wydarzenia władze Toyoty poinformowały, że firma nie będzie emitować żadnych reklam związanych z igrzyskami w Tokio, zastępując je regularnymi reklamami firmy⁸². Prezes Toyoty Akio Toyoda zrezygnował z uczestnictwa w ceremonii otwarcia. Podobną decyzję podjęło kierownictwo firm Procter & Gamble i Panasonic, które także są oficjalnymi sponsorami imprezy⁸³. W otwarciu igrzysk nie chcieli wziąć udziału także Masakazu Tokura, przewodniczący Japońskiej Federacji Biznesu (Keidanren), Akio Mimura, przewodniczący Japońskiej Izby Handlu i Przemysłu, oraz Kengo Sakurada, przewodniczący Japońskiego Stowarzyszenia Dyrektorów Korporacyjnych ani też przedstawiciele Nippon Telegraph & Telephone, Fujitsu i NEC⁸⁴.

Konsekwencje polityczne otwarcia igrzysk

Pomimo piętrzącej się krytyki i spadku poparcia wśród społeczeństwa i biznesu administracja Yoshihide Sugi nie wycofała się z organizacji igrzysk. Tuż przed rozpoczęciem imprezy do dyskursu związanego z otwarciem igrzysk powrócił były premier Shinzō Abe. W wywiadzie udzielonym na początku lipca premier ponownie próbował wykorzystać igrzyska do celów politycznych, lecz tym razem jako narzędzie krytyki pod adresem przeciwników i opozycji. Premier stwierdził, że ludzie, którzy krytykują organizację igrzysk, są „antyjapońscy”, nawiązując do krytyki wydarzenia płynącej ze strony Ja-

⁸⁰ *Ibidem*.

⁸¹ B. Church, *Olympic Sponsor Toyota 'Concerned' by Growing Public Frustration over Hosting Games*, „CNN”, 13.05.2021, <https://edition.cnn.com/2021/05/13/sport/tokyo-toyota-olympics-frustration-spt-intl/index.html> (dostęp: 6.07.2021).

⁸² C. Kobayashi, G. Bae, C. Thornton, M. Toh, *Toyota Won't Run Olympics Ads in Japan and Several Sponsors' CEOs Will Skip the Opening Ceremony*, „CNN Business”, 20.07.2021, <https://edition.cnn.com/2021/07/19/business/toyota-japan-tokyo-olympics-commercials-intl-hnk/index.html> (dostęp: 20.07.2021).

⁸³ *Ibidem*.

⁸⁴ *List of Sponsor No-shows for Olympic Opening Ceremony Grows*, „Asahi Shimbun”, 21.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14400394> (dostęp: 21.07.2021).

pońskiej Partii Komunistycznej oraz redakcji „Asahi Shimbun”⁸⁵. Premier bronił organizacji zawodów olimpijskich, twierdząc, że sukces japońskich igrzysk będzie również symbolem sukcesu „państwa wierzącego w wolność i demokrację”⁸⁶. Ostatecznie jednak premier Shinzō Abe, który był osobiście zaangażowany w proces sprowadzenia igrzysk do Japonii, nie pojawił się na ceremonii otwarcia.

W lipcu premier Yoshihide Suga oświadczył, że „świat musi zobaczyć, że Japonia jest w stanie zorganizować bezpieczne igrzyska”⁸⁷. Szef rządu zapewnił również, że jego administracja chroni zdrowie i bezpieczeństwo obywateli oraz przedstawił postępy japońskiego programu szczepień⁸⁸. Gabinet Sugi liczył na opanowanie epidemii wirusa przed otwarciem igrzysk, po których to miały zostać rozpisane wybory powszechne⁸⁹. Przeprowadzenie udanych, a przede wszystkim „bezpiecznych” igrzysk olimpijskich miało zapewnić Sudze przetrwanie polityczne i ugruntować jego pozycję wewnątrz Partii Liberalno-Demokratycznej⁹⁰. Zdaniem Kazuhiro Maeshimy z Uniwersytetu Sophia w Tokio, jeżeli Sudze nie uda się zorganizować igrzysk, które nie zakończą się wzrostem liczby zakażeń, premier może zostać odsunięty od władzy przez frakcyjnych liderów wewnątrz PLD. Z drugiej jednak strony Maeshima zaznacza, że szef japońskiego rządu nie miał innego wyboru niż postawienie na sukces igrzysk. Ich odwołanie zakończyłoby się katastrofą wizerunkową i koniecznością wypłaty znacznych odszkodowań dla MKOI⁹¹.

Niezadowolenie społeczeństwa z decyzji o organizacji igrzysk przełożyło się na wyraźny spadek popularności administracji premiera Yoshihide Sugi i koalicji rządzącej. W wyborach lokalnych w Tokio, które odbyły się na

⁸⁵ R. Tadokoro, *Ex-PM Abe Says 'anti-Japan' People are Strongly Opposing Tokyo Olympics*, „Mainichi Shimbun”, 3.07.2021, <https://mainichi.jp/english/articles/20210703/p2a/00m/0na/009000c> (dostęp: 27.07.2021).

⁸⁶ *Ibidem*.

⁸⁷ G. Dunbar, *Japanese PM Suga Says World Should See Safe Olympics Staged*, „The Washington Post”, 20.07.2021, https://www.washingtonpost.com/sports/olympics/japanese-pm-suga-says-world-should-see-safe-olympics-staged/2021/07/19/582fcaaa-e909-11eb-a2ba-3be31d349258_story.html (dostęp: 21.07.2021).

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ L. Sieg, *Analysis: Unpopular Olympics, COVID-19: Japan's Suga Risks Becoming Short-term Premier*, „Reuters”, 16.07.2021, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japans-suga-danger-becoming-another-revolving-door-premier-2021-07-15/> (dostęp: 21.07.2021).

⁹⁰ K. Maeshima, *Japan's PM is Betting His Future on a Successful Olympics*, „Australian Financial Review”, 24.06.2021, <https://www.afr.com/world/asia/japan-s-pm-is-betting-his-future-on-a-successful-olympics-20210623-p583is> (dostęp: 5.07.2021).

⁹¹ *Ibidem*.

początku lipca 2021 r., Partia Liberalno-Demokratyczna zdobyła 33 miejsca w 127-osobowym zgromadzeniu Tokio, a jej sojusznik Komeito uzyskała 23 miejsca. Koalicja rządząca liczyła na pozyskanie większości – 64 miejsc. Głosowanie w stolicy miało być wskaźnikiem przed nadchodzącymi wyborami do izby niższej parlamentu, zaplanowanymi na październik 2021 r.⁹² Okazało się, że stanowisko kandydatów do organizacji igrzysk było jednym z kluczowych czynników, który wpłynął na decyzje wyborców. Kandydaci koalicji rządzącej starali się unikać tematu igrzysk w swoich wystąpieniach, co przełożyło się na zwiększenie liczby miejsc w zgromadzeniu. Ugrupowanie Tomin First no Kai (Tokyoites First), wspierane przez gubernatora Tokio Koike Yuriko, domagało się przeprowadzenia igrzysk olimpijskich i paraolimpijskich bez udziału widzów. W efekcie partia straciła w wyborach status głównej siły w zgromadzeniu⁹³. Japońska Partia Komunistyczna nawoływała do odwołania igrzysk, podczas gdy Japońska Partia Konstytucyjno-Demokratyczna opowiedziała się za ich odwołaniem lub kolejnym przesunięciem⁹⁴. Oba ugrupowania powiększyły swój stan posiadania, co pokazuje, że igrzyska stały się istotnym tematem w wyborach lokalnych. Na kilka dni przed ceremonią otwarcia igrzysk poparcie dla administracji Yoshihide Sugi spadło do rekordowo niskiego poziomu 31%. Ponadto 27% obywateli domagało się ustąpienia premiera przed końcem kadencji. Poparcie dla premiera było także niższe wśród zwolenników Partii Liberalno-Demokratycznej⁹⁵. Za spadek poparcia w wyborach lokalnych oraz w sondażach w największym stopniu odpowiada zarządzanie pandemią, ale także stanowisko rządu dotyczące organizacji igrzysk olimpijskich. Przyszłość polityczna administracji Sugi może być w dużym stopniu uzależniona od odbioru igrzysk w Japonii i na świecie.

Na kilka tygodni przed rozpoczęciem imprezy w Tokio i innych rejonach ponownie zaobserwowano wzrost liczby zakażeń wirusem COVID-19, co doprowadziło do ogłoszenia kolejnego stanu wyjątkowego w Tokio i wymusiło na organizatorach wprowadzenia zakazu wstępu publiczności na prawie wszystkie obiekty olimpijskie. Wbrew deklaracjom premiera organizatorom nie udało się również utrzymać narracji „bezpiecznych igrzysk olimpijskich”. Na kilka dni przed otwarciem imprezy w samym Tokio wykryto 1832 nowe przypadki

⁹² *Suga's LDP Falls Short of Majority in Tokyo City Election*, „Aljazeera”, 5.07.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/5/sugas-ldp-falls-short-of-majority-in-tokyo-city-election> (dostęp: 20.07.2021).

⁹³ *Ibidem*.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ *Survey: Suga Cabinet Approval Rating Sinks to Record Low of 31%*, „Asahi Shimbun”, 19.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14398503> (dostęp: 21.07.2021).

COVID-19. Liczba zakażeń w całym kraju wzrosła do 4943⁹⁶. Dane te wyraźnie pokazują, że Japonia zmagала się z kolejną falą wzrostu zakażeń. Pomimo wprowadzenia szeregu ograniczeń oraz procedur mających na celu odizolowanie i zabezpieczenie sportowców i wolontariuszy w okresie od 1 do 23 lipca potwierdzono 106 zakażeń COVID-19 związanych z organizacją igrzysk⁹⁷.

Próba oceny sukcesu igrzysk na podstawie ceremonii otwarcia nie napa-
wa optymizmem. Kilka dni przed uroczystością organizatorzy poinformo-
wali o rezygnacji kompozytora biorącego udział w ceremonii. Keigo Oma-
da został oskarżony o znęcanie się nad niepełnosprawnym kolegą z klasy
w czasach szkolnych⁹⁸. Tuż przed otwarciem igrzysk odwołano także reżysera
ceremonii otwarcia Kentaro Kobayashiego po tym, jak media oskarżyły go
o naśmiewanie się z Holocaustu w jednym ze skeczy z roku 1997. Igrzyska
nie przyniosły także oczekiwanych rezultatów dyplomatycznych. Pomimo
deklaracji poparcia dla organizacji igrzysk w lipcu premier Suga spotkał się
tylko z 11 przywódcami innych państw lub organizacji międzynarodowych⁹⁹.
Dla porównania otwarciu igrzysk w Rio de Janeiro w 2016 r. towarzyszyli
przywódcy 40 państw¹⁰⁰.

Podsumowanie

Przed wybuchem pandemii COVID-19 Igrzyska Olimpijskie i Paraolimpij-
skie w Tokio były przedstawiane jako impuls do rozwoju gospodarczego oraz
narzędzie wspomagające odbudowę terenów zniszczonych przez Wielkie

⁹⁶ *Tokyo Reports 1,832 Coronavirus Cases; Nationwide Tally 4,943*, „Japan Today”, 21.07.2021, <https://japantoday.com/category/national/Tokyo-reports-1-832-coronavirus-cases-nationwide-tally-4-943> (dostęp: 21.07.2021).

⁹⁷ R. Siladitya, *Nineteen New Olympic COVID-19 Cases Reported on Opening Ceremony Day Including Three Foreign Athletes*, „Forbes”, 23.07.2021, <https://www.forbes.com/sites/siladityaray/2021/07/23/nineteen-new-olympic-covid-19-cases-reported-on-opening-ceremony-day-including-three-foreign-athletes/?sh=4e6937dc17a0> (dostęp: 27.07.2021).

⁹⁸ T. Schad, *Tokyo Olympics Opening Ceremony Composer Resigns Amid Backlash for Bullying Disabled Classmate*, „USA Today”, 19.07.2021, <https://eu.usatoday.com/story/sports/olympics/2021/07/19/keigo-oyamada-resigns-composer-tokyo-2020-olympics/8011628002/> (dostęp: 27.07.2021).

⁹⁹ A. Sugawara, *Virus Hampers Suga's Plan to Use Olympics for Diplomatic Push*, „Asahi Shimbun”, 27.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14404322> (dostęp: 28.07.2021).

¹⁰⁰ *Japan PM Suga to Meet with U.S. First Lady Jill Biden Thursday*, „Kyodo News”, 21.07.2021, <https://english.kyodonews.net/news/2021/07/195253971d11-around-15-world-leaders-to-attend-tokyo-olympics-opening-ceremony.html> (dostęp: 21.07.2021).

Trzęsienie ziemi w Tōhoku. Zamknięcie granic spowodowane wzrostem zakażeń przekreśliło rządowe plany osiągnięcia rekordowych wpływów w sektorze turystycznym. Organizatorom nie udało się również obronić hasła „kompaktowych igrzysk”. Wyższe koszty siły roboczej oraz decyzja o przesunięciu imprezy na rok 2021 spowodowały nieoczekiwane zwiększenie wydatków, przez co koszty organizacji igrzysk w Tokio zostały ocenione jako najwyższe w historii. Wypowiedzi przedstawicieli japońskiego biznesu, w tym sponsorów igrzysk, wyraźnie pokazują, że po wybuchu pandemii impreza była traktowana jako problem wizerunkowy i zła inwestycja, a nie impuls służący pobudzeniu gospodarki, tak jak obiecywał rząd. Krytyka ze strony społeczeństwa związana z igrzyskami doprowadziła do zniechęcenia sponsorów oraz wstrzymania planowanych działań marketingowych. Z perspektywy społeczeństwa organizacja imprezy była postrzegana jako niepotrzebne wydarzenie, które przyczyniło się głównie do zwiększenia japońskiego długu publicznego.

Analiza komentarzy płynących ze strony polityków, przedstawicieli biznesu, mediów, środowiska medycznego oraz badania opinii publicznej wskazuje, że organizacja Igrzysk Olimpijskich i Paraolimpijskich w Tokio 2020 stała się jednym z głównych problemów wizerunkowych administracji Shinzō Abe i Yoshihide Sugi. Po wybuchu pandemii wykorzystywanie wydarzenia do celów politycznych było znacznie utrudnione z powodu postrzegania organizacji igrzysk jako kolejnego przykładu nieudolności rządu w walce z pandemią COVID-19. Negatywny odbiór imprezy wśród japońskiego społeczeństwa został spotęgowany przez brak odpowiedniego zarządzania kryzysowego oraz nieefektywną strategię komunikacyjną rządu. Wydarzenia związane z decyzją z marca 2020 r. o przesunięciu igrzysk oraz debata dotycząca potencjalnego odwołania imprezy w maju 2021 r. pokazały wyraźny brak zdolności zarządzania kryzysem przez obu premierów, którzy musieli korzystać z pomocy społeczności międzynarodowej w celu znalezienia uzasadnienia dla podjętych decyzji.

Komentarze płynące ze strony środowiska medycznego, mediów, biznesu, społeczeństwa i społeczności międzynarodowej wielokrotnie wskazywały na to, że premierzy Shinzō Abe i jego następca Yoshihide Suga stali się „zakładnikami igrzysk”. Pomimo pogarszającej się sytuacji pandemicznej w kraju politykom nie udało się zatrzymać maszyny organizacyjnej bez narażenia się na odszkodowania oraz wybuch skandalu międzynarodowego. Podejmując decyzję o organizacji igrzysk w lipcu 2021 r., która z perspektywy politycznej była postrzegana jako „mniejsze zło”, politykom partii rządzącej nie udało się powstrzymać wzbierającej fali krytyki. Szefowie rządu byli oskarżani o przedkładanie interesu gospodarczego i wizerunkowego nad zdrowie oby-

wateli, o podejmowanie decyzji dotyczących igrzysk, nie biorąc pod uwagę opinii epidemiologów oraz o uleganie naciskom międzynarodowym. W efekcie igrzyska w Tokio nie tylko nie spełniły oczekiwań rządu, organizatorów, biznesu, społeczeństwa i społeczności międzynarodowej, ale także przyczyniły się do pogłębienia kryzysu zaufania do polityków oraz utrwalenia negatywnego postrzegania japońskiej sytuacji gospodarczej określanego w Japonii mianem straconych dekad.

Bibliografia

- Abe Cabinet Support Rate Falls to 32.7%, Nearing Record Low*, „Japan Times”, 14.08.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/08/14/national/politics-diplomacy/abe-cabinet-support-rate-falls/> (dostęp: 10.07.2021).
- Attitudes to the Tokyo 2020 Summer Olympics*, IPSOS, lipiec 2021, https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2021-07/Global-Advisor-Tokyo-Olympics-2020_FINAL_07082021.pdf (dostęp: 20.07.2021).
- Boyon N., Lloyd N., *Tokyo Olympics Draw Muted Interest*, IPSOS, <https://www.ipsos.com/en-us/news-polls/tokyo-olympics-draw-muted-interest> (dostęp: 13.07.2021).
- Church B., *Olympic Sponsor Toyota 'Concerned' by Growing Public Frustration over Hosting Games*, „CNN”, 13.05.2021, <https://edition.cnn.com/2021/05/13/sport/tokyo-toyota-olympics-frustration-spt-intl/index.html> (dostęp: 6.07.2021).
- Dunbar G., *Japanese PM Suga Says World Should See Safe Olympics Staged*, „The Washington Post”, 20.07.2021, https://www.washingtonpost.com/sports/olympics/japanese-pm-suga-says-world-should-see-safe-olympics-staged/2021/07/19/582fcaaa-e909-11eb-a2ba-3be31d349258_story.html (dostęp: 21.07.2021).
- EDITORIAL: Prime Minister Suga, Please Call off the Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14357907> (dostęp: 3.07.2021).
- Expectations and Attitudes toward the Tokyo 2020 Olympic and Paralympic Games*, „NHK”, 1.01.2020, https://www.nhk.or.jp/bunken/english/research/yoron/20200101_7.html (dostęp: 6.07.2021).
- Fahey R., *An Olympic Opportunity for Japan's Progressives*, „Tokyo Review”, 4.07.2017, <https://www.tokyoreview.net/> (dostęp: 7.07.2021).
- Flyvbjerg B., Budzier A., Lunn D., *Regression to the Tail: Why the Olympics Blow Up* (September 1, 2020), „Environment and Planning A: Economy and Space”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3686009> (dostęp: 6.07.2021).

- Halton C., *Lost Decade*, „Investopedia”, <https://www.investopedia.com/terms/l/lost-decade.asp> (dostęp: 3.07.2021).
- Host City Contract 2020*, Bureau of Olympic and Paralympic Games Tokyo 2020 Preparation, 2013, <https://gtimg.tokyo2020.org/image/upload/production/rtd40rja1u5m4p7oifej.pdf> (dostęp: 3.07.2021).
- Houston M., *Tokyo 2020 Face Sponsor Crisis with Contracts Expiring at End of Year*, „Inside the Games”, 9.09.2020, <https://www.insidethegames.biz/articles/1098217/tokyo-2020-olympics-coronavirus> (dostęp: 5.07.2021).
- IOC kanbu no tokken 1 hyaku 300 man en no yado ni 4 man en de shukuhaku, sagaku wa soshikii ga futan, 28.05.2021, <https://news.yahoo.co.jp/articles/7dedcc43442d7dcdae859627838a167bc68e2a9d> (dostęp: 5.07.2021).
- Is Abe Using 2020 Tokyo Olympics to Promote Constitutional Revisions?*, „Mainichi Shimbun”, 11.05.2017, <https://mainichi.jp/english/articles/20170511/p2a/00m/0na/019000c> (dostęp: 5.07.2021).
- Iveson A., *G7 Leaders Reiterate Support for „Safe and Secure” Tokyo 2020 Olympics Going Ahead*, 13.06.2021, <https://www.insidethegames.biz/articles/1109010/g7-leaders-tokyo-2020> (dostęp: 3.07.2021).
- Japan National Tourism Organization*, <https://statistics.jnto.go.jp/en/graph/#graph--inbound--travelers--transition> (dostęp: 3.07.2021).
- Japan PM Suga to Meet with U.S. First Lady Jill Biden Thursday*, „Kyodo News”, 21.07.2021, <https://english.kyodonews.net/news/2021/07/195253971d11-around-15-world-leaders-to-attend-tokyo-olympics-opening-ceremony.html> (dostęp: 3.07.2021).
- Japan PM Won G7 Unanimous Support for Holding Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 20.02.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14206095> (dostęp: 3.07.2021).
- Kajimoto T., *Hoping for Economic Boost, Most Japan Firms Want Tokyo Olympics to go Ahead*, „Reuters”, 10.11.2020, <https://www.reuters.com/article/olympics-2020-japan-companies-idUSKBN27Q07N> (dostęp: 15.11.2021).
- Kajimoto T., *Most Japan Firms Say Olympics Should Be Cancelled or Postponed, Poll Shows*, „Reuters.com”, 21.05.2021, <https://www.reuters.com/lifestyle/sports/fretting-about-covid-most-japan-firms-say-olympics-should-be-cancelled-or-2021-05-20/> (dostęp: 3.07.2021).
- Kingston J., *Abe Prioritized Olympics, Slowing Japan’s Pandemic Response*, „The Asia Pacific Journal”, vol. 18, issue 7, no. 5, 1.04.2020, <https://apjif.org/2020/7/Kingston.html> (dostęp: 3.07.2021).
- Kobayashi C., Bae G., Thornton C., Toh M., *Toyota Won’t Run Olympics Ads in Japan and Several Sponsors’ CEOs Will Skip the Opening Ceremony*, „CNN Business”, 20.07.2021, <https://edition.cnn.com/2021/07/19/business/toyota-japan-tokyo-olympics-commercials-intl-hnk/index.html> (dostęp: 20.07.2021).

- Ladies in White: Lawmakers Dress to Protest Mori's Sexist Remarks*, „Japan Times”, 10.02.2021, <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/02/10/national/politics-diplomacy/yoshiro-mori-women-white/> (dostęp: 3.07.2021).
- List of Sponsor No-shows for Olympic Opening Ceremony Grows*, „The Asahi Shimbun”, 21.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14400394> (dostęp: 3.08.2021).
- Maeshima K., *Japan's PM Is Betting His Future on a Successful Olympics*, „Australian Financial Review”, 24.06.2021, <https://www.afr.com/world/asia/japan-s-pm-is-betting-his-future-on-a-successful-olympics-20210623-p583is> (dostęp: 3.07.2021).
- McCurry J., *Tokyo Olympics: Anger in Japan at IOC Call to Make 'Sacrifices'*, „The Guardian”, 24.05.2021, <https://www.theguardian.com/sport/2021/may/24/tokyo-olympics-anger-japan-ioc-coronavirus-sacrifices> (dostęp: 5.07.2021).
- Mori Sticks to Olympics This Summer, Saying It's 'Only Option'*, „The Asahi Shimbun”, 12.01.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14100723> (dostęp: 10.03.2021).
- Mulgan A. G., *COVID-19 Highlights Abe's Leadership Failings*, „East Asia Forum”, 5.05.2020, <https://www.eastasiaforum.org/2020/05/05/covid-19-highlights-abes-leadership-failings/> (dostęp: 4.07.2021).
- Nakatsugawa H., *News Navigator: Can Japan's 'Go To Travel' Domestic Tourism Campaign ever Restart?*, „Mainichi Shimbun”, 22.05.2021, <https://mainichi.jp/articles/20210522/ddm/003/070/075000c> (dostęp: 6.07.2021).
- Neuman S., *No Tokyo Olympics Next Year Unless COVID-19 Can Be Contained, Japan's Abe Says*, „NPR”, 29.04.2021, <https://www.npr.org/sections/coronavirus-live-updates/2020/04/29/847732124/japans-abe-says-no-tokyo-olympics-next-year-unless-covid-19-can-be-contained?t=1627501500501> (dostęp: 4.07.2021).
- Nielsen B., *The Lost Decade: Lessons From Japan's Real Estate Crisis*, „Investopedia”, <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/japan-1990s-credit-crunch-liquidity-trap.asp> (dostęp: 3.07.2021).
- No Plan B: Japan's Sponsors Shelve Ads as Mood Sours over Olympics*, „The Asahi Shimbun”, 30.01.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14146598> (dostęp: 6.07.2021).
- Only 23.9% in Japan Look Forward to Tokyo Olympics Next Summer: Poll*, „Kyodo News”, 19.07.2020, <https://english.kyodonews.net/news/2020/07/342812540942-urgent-59-discontent-with-japan-govt-response-to-pandemic-poll.html> (dostęp: 6.07.2021).
- Osada M., Ojima M., Kurachi Y., Miura K., Kawamoto T., *Economic Impact of the Tokyo 2020 Olympic Games*, „Bank of Japan Research Papers”, 21.01.2016.

- Park A., *Tokyo's Plan to Avoid Pandemic Disaster during the Olympics*, „Time”, 8.07.2021, <https://time.com/6077130/tokyo-olympics-covid19-disaster/> (dostęp: 15.07.2021).
- Pavitt M., *Criticism Continues over Tokyo 2020 Request for Nurses to Support Olympics*, „Inside the Games”, 3.05.2021, <https://www.insidethegames.biz/articles/1107355/tokyo-2020-nurse-criticism-continues> (dostęp: 7.07.2021).
- Prime Minister of Japan and His Cabinet, *Presentation by Prime Minister Shinzo Abe at the 125th Session of the International Olympic Committee (IOC)*, 7.09.2013, https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/07ioc_presentation_e.html Prime (dostęp: 4.07.2021).
- Prime Minister of Japan and His Cabinet, *Press Conference by Prime Minister Shinzo Abe Following His Attendance at the G20 Summit Meeting in Saint Petersburg and the 125th International Olympic Committee Session*, 7.09.2013, https://japan.kantei.go.jp/96_abe/statement/201309/07argentine_naigai_e.html (dostęp: 4.07.2021).
- Prime Minister Suga, *Please Call off the Olympics This Summer*, „The Asahi Shimbun”, 26.05.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14357907> (dostęp: 4.07.2021).
- Schad T., *Tokyo Olympics Opening Ceremony Composer Resigns Amid Backlash for Bullying Disabled Classmate*, „USA Today”, 19.07.2021, <https://eu.usatoday.com/story/sports/olympics/2021/07/19/keigo-oyamada-resigns-composer-tokyo-2020-olympics/8011628002/> (dostęp: 7.07.2021).
- Shimizu K., Sridhar D., Taniguchi K., Shibuya K., *Reconsider this Summer's Olympic and Paralympic Games*, „BMJ”, <https://www.bmj.com/content/bmj/373/bmj.n962.full.pdf> (dostęp: 4.07.2021).
- Shimizu K., Tokuda Y., Shibuya K., *Japan Should Aim to Eliminate COVID-19*, „BMJ”, <https://www.bmj.com/content/bmj/372/bmj.n294.full.pdf> (dostęp: 6.07.2021).
- Sieg L., *Analysis: Unpopular Olympics, COVID-19: Japan's Suga Risks Becoming Short-term Premier*, „Reuters”, 16.07.2021, <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/japans-suga-danger-becoming-another-revolving-door-premier-2021-07-15/> (dostęp: 7.07.2021).
- Siladitya R., *Nineteen New Olympic COVID-19 Cases Reported on Opening Ceremony Day Including Three Foreign Athletes*, „Forbes”, 23.07.2021, <https://www.forbes.com/sites/siladityaray/2021/07/23/nineteen-new-olympic-covid-19-cases-reported-on-opening-ceremony-day-including-three-foreign-athletes/?sh=4e6937dc17a0> (dostęp: 10.07.2021).
- Siripala T., *Tokyo 2020 Olympics Cost Blowout Chips Away at Public Trust*, „The Diplomat”, 22.10.2018, <https://thediplomat.com/2018/10/tokyo-2020-olympics-cost-blowout-chips-away-at-public-trust/> (dostęp: 7.07.2021).

- SoftBank's Masayoshi Son Expresses Concern about Tokyo Olympics as Covid Surges in Japan*, „CNBC”, 23.05.2021, <https://www.cnn.com/2021/05/24/softbanks-masayoshi-son-expresses-concern-about-tokyo-olympics.html> (dostęp: 7.07.2021).
- Suga's LDP Falls Short of Majority in Tokyo City Election*, „Aljazeera”, 5.07.2021, <https://www.aljazeera.com/news/2021/7/5/sugas-ldp-falls-short-of-majority-in-tokyo-city-election> (dostęp: 5.07.2021).
- Suga to Suspend Go To Travel for All of Japan from Dec. 28 to Jan. 11*, „The Asahi Shimbun”, 14.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14018628> (dostęp: 3.07.2021).
- Sugawara A., *Virus Hampers Suga's Plan to Use Olympics for Diplomatic Push*, „Asahi Shimbun”, 27.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14404322> (dostęp: 27.07.2021).
- Sugiyama S., *Putting Economy First, Suga Hesitant to Rein in Go To Travel Program*, „Japan Times”, 1.12.2020, <https://www.japantimes.co.jp/news/2020/12/01/national/politics-diplomacy/go-to-program-yoshihide-suga-economy/> (dostęp: 7.07.2021).
- Support Rate for Suga Cabinet Plummets to 39% in Health Crisis*, „The Asahi Shimbun”, 21.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14039508> (dostęp: 7.07.2021).
- Survey: 68% Doubt Tokyo Olympics Can Be Held Safely*, „The Asahi Shimbun”, 19.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14398398> (dostęp: 19.07.2021).
- Survey: 94% Want to Limit or Bar Spectators from Olympics*, „The Asahi Shimbun”, 13.04.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14329856> (dostęp: 7.07.2021).
- Survey: Majority of Japanese firms oppose Olympics next year*, „AP News”, 20.08.2020, <https://apnews.com/article/9558a97c1de8384074a0abe5b374a2da> (dostęp: 7.07.2021).
- Survey: Suga Cabinet Approval Rating sinks to Record Low of 31%*, „Asahi Shimbun”, 19.07.2021, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14398503> (dostęp: 20.07.2021).
- Suzuki T., *Tokyo Olympic Chief Mori 'Decided to Quit' over Sexist Gaffe, Was 'Persuaded' to Stay on*, „Mainichi Shimbun”, 6.02.2021, <https://mainichi.jp/english/articles/20210206/p2a/00m/0na/018000c> (dostęp: 7.07.2021).
- Tadokoro R., *Ex-PM Abe Says 'anti-Japan' People are Strongly Opposing Tokyo Olympics*, „Mainichi Shimbun”, 3.07.2021, <https://mainichi.jp/english/articles/20210703/p2a/00m/0na/009000c> (dostęp: 3.07.2021).
- Tokyo 2020: Japan Olympics Minister Seiko Hashimoto Appointed Head of Games*, „BBC News”, 18.02.2021, <https://www.bbc.com/news/world-asia-56109579> (dostęp: 7.07.2021).

- Tokyo Governor Says Olympics Worth the Cost, Paralympics Key*, „Reuters”, 18.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-governor-idUSKCN1UD1DY> (dostęp: 7.07.2021).
- Tokyo Olympic Head Yoshiro Mori Says He Won't Resign Despite Uproar over Sexist Remark*, „Japan Times”, 4.02.2021, <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/02/04/national/yoshiro-mori-women-comment/> (dostęp: 7.07.2021).
- Tokyo Posts 856 New Virus Cases, 1.5 Times the Tuesday Record*, „The Asahi Shimbun”, 29.12.2020, <https://www.asahi.com/ajw/articles/14069795> (dostęp: 7.07.2021).
- Tokyo Reports 1,832 Coronavirus Cases; Nationwide Tally 4,943*, „Japan Today”, 21.07.2021, <https://japantoday.com/category/national/Tokyo-reports-1-832-coronavirus-cases-nationwide-tally-4-943> (dostęp: 7.07.2021).
- Vaccine Delivery for Elderly to be Done by June*, „NHK”, 25.02.2020, https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/news/20210226_27/ (dostęp: 7.07.2021).
- Wade S., *Official Costs of Tokyo Olympics up by 22% to \$15.4 billion*, „AP News”, 22.12.2020, <https://apnews.com/article/tokyo-coronavirus-pandemic-2020-tokyo-olympics-japan-olympic-games-3c46bce-81928865d9aae0832b5ddd9e3> (dostęp: 7.07.2021).
- Wade S., *Yes. Tokyo Olympics Are 'a go' Despite Opposition, Pandemic*, „AP News”, 2.06.2021, <https://apnews.com/article/tokyo-health-coronavirus-pandemic-business-entertainment> (dostęp: 7.07.2021).
- Wade S., Yamaguchi M., *Tokyo Olympics Say Costs \$12.6B; Audit Report Says Much More*, „AP News”, 20.12.2019, <https://apnews.com/article/eb-6d9e318b4b95f7e53cd1b617dce123> (dostęp: 7.07.2021).
- Wang S., *Top Japanese CEO Says Hosting the Olympics Amounts to a 'Suicide Mission'*, „CNN”, 15.05.2021, <https://edition.cnn.com/2021/05/14/business/rakuten-tokyo-olympics-intl-hnk/index.html> (dostęp: 7.07.2021).
- Wells P., Harding R., *Tokyo Olympic Chief Urges Yuriko Koike to Focus on Day Job*, „Financial Times”, 2.10.2017, <https://www.ft.com/content/c24c24c6-a4f0-11e7-9e4f-7f5e6a7c98a2> (dostęp: 7.07.2021).
- Yoshida R., Osumi M., *Estimated Cost for Tokyo 2020 Olympics Jumps to ¥2 trillion*, „Japan Times”, 9.11.2016, <https://www.japantimes.co.jp/news/2016/11/29/national/estimated-cost-tokyo-2020-olympics-jumps-%C2%A52-trillion/> (dostęp: 7.07.2021).